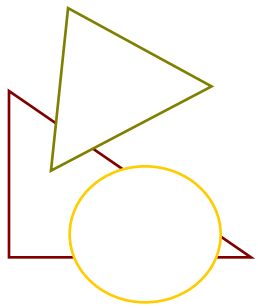




**Людмила Дешко,
к.ю.н., адвокат, директор
ЮФ “Адвокат мед плюс”,
президент Благодійного
Фонду “Медико-правова
група”, директор Центру
міжнародного і
європейського права
Донецького національного
університету**

**Захист прав людини в сфері
охорони здоров'я у порядку
адміністративного судочинства**



Міні-лекція



Способи захисту прав людини у сфері охорони здоров'я

- Юрисдикційні
- Неюрисдикційні



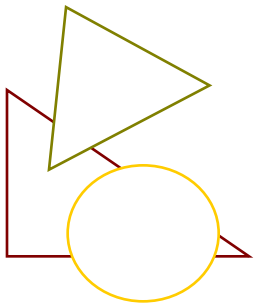
Юрисдикційні

• Судовий

- У порядку **адміністративного судочинства**
- У порядку **конституційного судочинства**
- У порядку **кримінального судочинства**
- У порядку **цивільного судочинства**

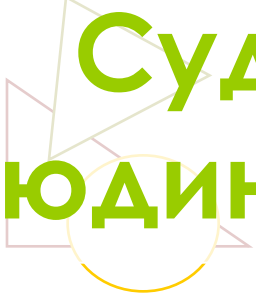
• Позасудові

- **Адміністративні**, тобто звернення до керівника закладу охорони здоров'я чи його підрозділу або звернення до органу управління охороною здоров'я
- Звернення до **Уповноваженого Верховно Ради України з прав людини**
- Звернення до **органів прокуратури**
- Звернення до **органів внутрішніх справ**



Неюрисдикційні

- Альтернативне розв'язання конфліктів
- Допомога незалежних громадських об'днань
- Звернення до професійних медичних асоціацій



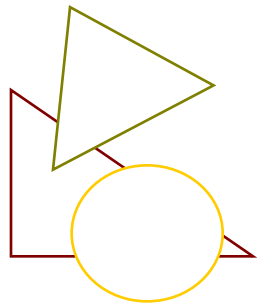
Судова форма захисту прав людини в сфері охорони здоров'я

- **У порядку адміністративного судочинства**


Кодекс

адміністративного

судочинства України



- набрання чинності - 1 вересня 2005 року.



Завданням адміністративного судочинства (п.1 ст.2 КАС України)

- "захист прав, свобод та інтересів **фізичних осіб**, прав та інтересів **юридичних осіб** у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання **делегованих повноважень**".


Виняткову важливість має п.3 ст.2 Кодексу, де визначається, на що саме перевіряються судами рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень у адміністративних справах – чи прийняті (вчинені) вони:

- 1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України,
- 2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано,
- 3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії),
- 4) безсторонньо (неупереджено),
- 5) добросовісно,
- 6) розсудливо,
- 7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи несправедливій дискримінації,
- 8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія),
- 9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення,

- Встановлення судом недотримання суб'єктом владних повноважень хоча б однієї вимоги з числа перерахованих є підставою для визнання відповідної дії, рішення або бездіяльності протиправною.
- Невиконання чи неповне виконання судом першої інстанції обов'язку щодо повної, всебічної і неупередженої перевірки зазначених обставин має бути підставою для скасування судового рішення.

Система адміністративного судочинства

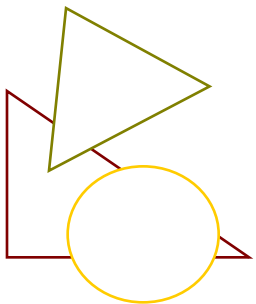
№п /п	Найменування судової ланки	Функції в адміністративному судочинстві
1	Місцеві загальні суди	виконують функції адміністративних судів, у справах в яких однією зі сторін є орган чи посадова особа місцевого самоврядування, посадова чи службова особа органу місцевого самоврядування, крім тих, що підсудні окружним адміністративним судам.
2	Окружні адміністративні суди	розглядають справи, де однією зі сторін є орган державної влади, інший державний орган, орган влади АРК, їх посадова чи службова особа.
3	Апеляційні адміністративні суди	Переглядають адміністративні справи в апеляційному порядку
4	Вищий адміністративний суд України	є касаційною інстанцією.

- 
- **Сторонами в адміністративному процесі** є особи, які беруть участь у справі **від свого імені** та з метою захисту **своїх власних** прав та інтересів, спір між якими про їх суб'єктивні права та обов'язки має бути вирішений судом.



Три категорії позивачів

- 1) громадяни України, іноземці та особи без громадянства (фізичні особи);
- 2) підприємства, установи, організації (юридичні особи), що не є суб'єктом владних повноважень;
- 3) органи державної влади, інші державні органи, органи влади АРК, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи, інші суб'єкти при здійсненні ними владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень (суб'єкти владних повноважень).



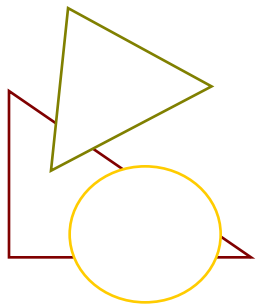
- Пацієнт, який вирішив захищати свої права в адміністративному суді, має право подати позов.
- Відповідно до п.4 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України, адміністративна справа вирішуватиметься **за місцем проживання (перебування, знаходження)** пацієнта.



КОНСТИТУЦІЯ
УКРАЇНИ

Права та обов'язки сторін передбачені ст.49 КАС України.

- Зазначеними у вказаній нормі правами та обов'язками позивач і відповідач можуть користуватись на всіх стадіях адміністративного процесу.



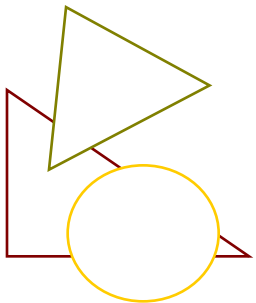
ст.51 п.п.1, 2 КАС України передбачає

- Можливість **ПОЗИВАЧЕВІ** змінити **ПІДСТАВУ** або **ПРЕДМЕТ** позову, збільшити або зменшити **РОЗМІР ПОЗОВНИХ ВИМОГ** або **ВІДМОВИТИСЯ** від адміністративного позову в будь-який час до завершення судового розгляду.
- **ВІДПОВІДАЧ** має право визнати позовні вимоги повністю або частково, подати заперечення проти адміністративного позову.

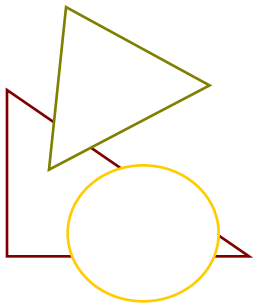
- **Адміністративний суд не приймає відмови від позову, зменшення розміру позовних вимог, визнання позову відповідачем, якщо ці дії суперечать закону або порушують чийсь права, свободи або інтереси (ст.51 КАС)**

Ст. 171 КАС України встановлює особливості розгляду справ щодо оскарження нормативно-правових актів.

- **концепція потенційної жертви:** вона надає можливість подати позови декільком особам щодо скасування одного й того ж нормативно-правового акту, який **може** порушити їхні права і свободи. Вимога бути **прямою жертвою** дії нормативно-правового акта для подання позову щодо його скасування відсутня.




- **Форма звернення до суду - адміністративний позов.**



Робота в малих групах

- **10 хвилин**



Хто і що повинен доказувати в адміністративному суді, беручи участь у справі, що в ньому розглядається?

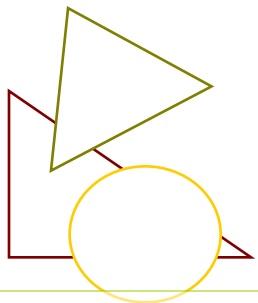
- сторони повинні подати **докази на підтвердження обставин**, на які вони посилаються, або **на спростування обставин**, про які стверджує інша сторона.
- **презумпція винуватості** органів влади чи місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних повноважень



Дані про ті чи інші обставини справи встановлюються на підставі:

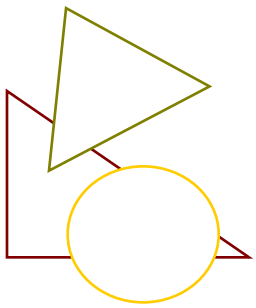
- пояснень сторін, третіх осіб та їхніх представників,
- показань свідків,
- письмових і речових доказів,
висновків експертів.

Докази суду надають особи, які беруть участь у справі.



Не підлягають доказуванню

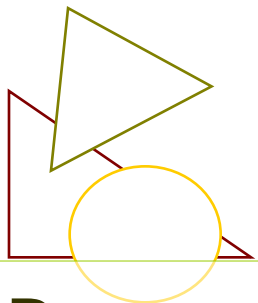
- обставини, встановлені судовим рішенням в адміністративній, цивільній або господарській справі, що набрало законної сили;
- обставини, визнані судом загальновідомими;
- обставини, які визнаються сторонами ;
- вирок суду в кримінальній справі або постанова суду у справі про адміністративний проступок, які набрали законної сили



Надання потрібних доказів стане згодом неможливим або ускладненим

просити суд **забезпечити** ці **докази**,
подавши відповідну **заяву**, у якій зазначити:

- 1) **докази**, які необхідно забезпечити;
- 2) **обставини**, що можуть бути підтверджені цими доказами;
- 3) **обставини**, які свідчать про те, що надання потрібних доказів може стати неможливим або ускладненим, а також **справа**, для якої потрібні ці докази, або з якою метою потрібно їх забезпечити.



- В разі незгоди з прийнятим судом першої інстанції рішенням особа може таке рішення оскаржити до суду **апеляційної** інстанції.
- Оскарження в **касаційному** порядку



Робота в малих групах

ГРУПА 1

- Іванов Іван Іванович звернувся до Зміївського районного суду Харківської області з позовом в порядку адміністративного судочинства до головного лікаря Зміївської ЦРЛ Петрова Петра Петровича про визнання його дій по розгляду по суті його заяви і наданню відповіді на його скаргу незаконними і відшкодування моральної шкоди, посилаючись на те, що 16 травня 2007 року перебуваючи на особистому прийомі у головного лікаря Зміївської ЦРЛ - Петрова Петра Петровича - ним було висвітлено неправомірну поведінку відносно нього адміністрації Комсомольської селищної лікарні та її головного лікаря Коваленко Оксани Вікторівни щодо заборони лікарю Лазько Дмитру Олексійовичу надавати йому медичну допомогу і вести прийом пацієнтів, і подано письмову скаргу з цього приводу. Однак у відповідь головний лікар Петров Петро Петрович почав хамити позивачу і фактично вигнав з кабінету, пообіцявши надати письмову відповідь. Позивач вважає, що отримана ним поштою відповідь головного лікаря за № 442 від 31.05.2007 року не вміщує ніяких відомостей стосовно його заяви і скарги та є незаконною та недопустимою по своїй суті. Зазначеними діями позивачу були спричинені моральні страждання, внаслідок чого він просить стягнути у відшкодування моральної шкоди з відповідача 1 000 грн.

-
- Якому суду підсудна ця справа?
- В якому випадку адміністративні позови, подані до відповідних місцевих загальних судів у справах, що підсудні окружному адміністративному суду, можуть бути передані цими судами до окружного адміністративного суду?
-
- Відповіді обґрунтуйте.



Група 2

- Петров Іван Іванович, як засновник ТОВ «Посмішка», звернувся до Вищого адміністративного суду України із касаційною скаргою на ухвалу Центрально-Міського районного суду м. Кривого Рогу і ухвалу апеляційного суду Дніпропетровської області за скаргою Петрова І.І. на рішення Центрально-Міської районної санітарно-епідеміологічної станції м. Кривого Рогу (постановою Центрально-Міської районної санітарно-епідеміологічної станції м. Кривого Рогу за порушення санітарного законодавства вказаному товариству було заборонено здійснювати хірургічну стоматологічну медичну допомогу пацієнтам на підставі ст.42 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення»). Петров І.І. вважає, що вказана постанова обмежує діяльність товариства та порушує його права як засновника товариства, тому просить суд визнати її неправомірною. Ухвалою Центрально-Міського районного суду м. Кривого Рогу, залишеною без змін ухвалою апеляційного суду Дніпропетровської області, провадження у справі закрито).
- У касаційній скарзі Петров І.І., посиляючись на порушення судами норм процесуального права, просить судові скасувати та направити справу на новий розгляд.
-
- Між якими особами має місце спір? З якого приводу між особами має місце спір?
- Якому суду підсудна ця справа?
- Якому суду підсудна справа, якщо у скарзі Петров І.І. перед судом порушив питання про захист прав та інтересів саме ТОВ «Посмішка»?
- Якому суду підсудна справа, якщо б у скарзі Петров І.І. перед судом порушив питання про захист своїх особистих прав, свобод та інтересів, як фізичної особи?
- Чи підлягає касаційна скарга Петрова І.І. задоволенню?
-
- Відповіді обґрунтуйте.



Група 3

- Коноп Л.М. неодноразово зверталась до головного лікаря Міської клінічної багатoproфільної лікарні № 25 з проханням надати їй читабельні копії медичних документів з історії хвороби Конопліної Ю.О., але відповідь на свої звернення не отримала.
- В прокуратурі Орджонікідзевського району м. Харкові позивач знайомиться з матеріалами наглядового провадження №474а/1-07 за фактом смерті своєї доньки Коноп Ю.О.
- 30.07.2009 р. позивачка звернулась до прокуратури Орджонікідзевського району м. Харкова з заявою в якій просила забезпечити її читабельними записами з історії хвороби її померлої доньки – Коноп Ю.О. або видати їй копії цих нечитабельних записів.
- Коноп Л.М. має намір звернутися до суду з позовом до виконуючого обов'язки прокурора Орджонікідзевського району м. Харкова О. Медяник про зобов'язання вчинити дії.
-
- Якому суду підсудна справа?
- Чи підлягає задоволенню позову Коно Лідії Михайлівни до виконуючого обов'язки прокурора Орджонікідзевського району м. Харкова О. Медяник про зобов'язання вчинити дії – відмовити в повному обсязі?
- Вразі відмови в задоволенні адміністративного позову Коно Лідії Михайлівни до виконуючого обов'язки прокурора Орджонікідзевського району м. Харкова О. Медяник про зобов'язання вчинити дії який порядок її оскарження?
-
- Відповіді обґрунтуйте.



Група 4

- МСЕК відмовила громадянину Іванову Івану Івановичу у встановленні групи інвалідності. Іванов І.І. має намір оскаржити рішення медико-соціальної експертної комісії до суду.
- Якому суду підсудна справа?
- Хто буде відповідачем у справі?
- Який термін для оскарження до суду встановлено законодавством? Як він обчислюється?
-
- Відповіді обґрунтуйте.



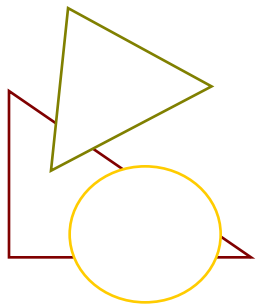
Група 5

- Петрова Ганна Петрівна звернулась в Любешівський районний суд Волинської області з адміністративним позовом до головного лікаря Любешівської центральної районної лікарні Іваніва Богдана Васильовича про скасування наказу головного лікаря від 01.07.2010 року № 78-од. Просить постановити рішення, яким скасувати наказ головного лікаря від 01.07.2010 року № 78-од та та відновити її на попередньо займаній посаді – лікаря стоматолога - терапевта .
- Між якими особами має місце спір? З якого приводу між особами має місце спір?
- Якому суду підсудна ця справа?
- Чи буде відкрито провадження в адміністративній справі за позовною заявою Петрової Г.П. до головного лікаря Любешівської центральної районної лікарні Іваніва Богдана Васильовича про скасування наказу головного лікаря від 01.07.2010 року № 78-од? Якщо у відкритті провадження в адміністративній справі за позовною заявою Петрової Г.П. до головного лікаря Любешівської центральної районної лікарні Іваніва Богдана Васильовича про скасування наказу головного лікаря від 01.07.2010 року № 78-од. який порядок оскарження ухвали Любешівського районного суду Волинської області?
-
- Відповіді обґрунтуйте.



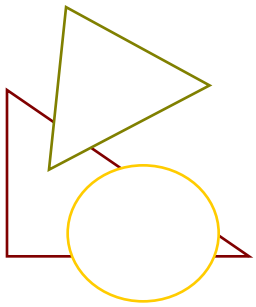
Презентація результатів роботи групи, обговорення

-
-



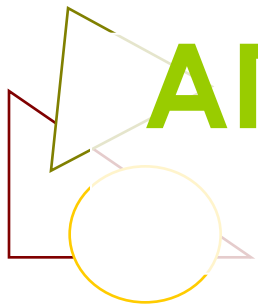
Міні-лекція

- Апеляційне оскарження
- Касаційне оскарження



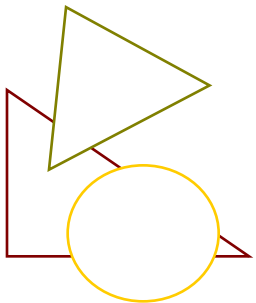
Робота в малих група





АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ

- Що слід доводити, подаючи скаргу, в залежності від Ваших вимог?
- Групи 1, 3, 5.



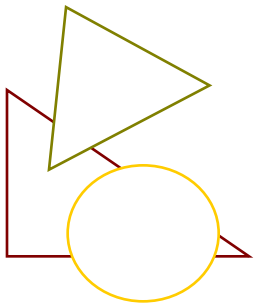
Касаційне оскарження

- **Що слід доводити, подаючи скаргу, в залежності від Ваших вимог?**
- Групи 2, 4, 6.



Презентація результатів роботи груп, дискусія.

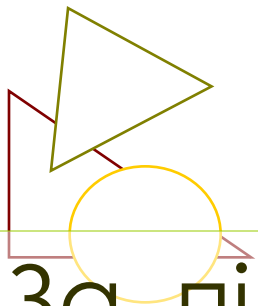




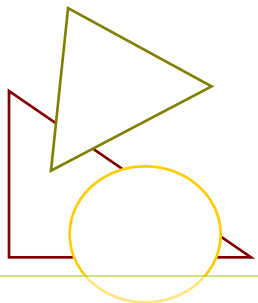
Апеляційне оскарження



	Характер вимог	Що треба довести (принаймні одну із обставин)
1	Зміна судового рішення	1) Правильне по суті рішення, але із помилковим застосуванням норм матеріального чи процесуального права. 2) Ви рішення не всіх позовних вимог або питань.
2	Скасування судового рішення та ухвалення нового рішення	1) Неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи. 2) Недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції вважає встановленими. 3) Невідповідність висновків суду обставинам справи. 4) Порушення норм матеріального або процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи або питання.
3	Скасування судового рішення та направлення справи на новий розгляд	1) Справу розглянуто і вирішено неповноважним складом суду. 2) В ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід на підставі обставин, які викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою. 3) Судове рішення ухвалено чи підписано не тим суддею, який розглядав справу.



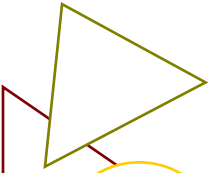

- За підсумками судового розгляду в апеляційній інстанції **суд виносить ухвалу.**

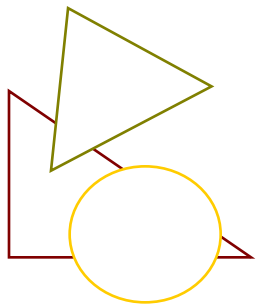


КАСАЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ

- У разі незгоди з вердиктом суду апеляційної інстанції існує можливість звернутися з касаційною скаргою до Вищого адміністративного суду України, котрий є судом касаційної інстанції, оскаржуючи судові рішення (і апеляційної, і першої інстанції) **повністю або частково**. Підставами касаційного оскарження є порушення судом норм матеріального чи процесуального права.

	Характер вимог	Що треба довести
1	Зміна судових рішень.	У справі нема необхідності досліджувати нові докази або встановлювати обставини, а судові рішення, котре змінюється, є помилковим тільки в частині.
2	Скасування рішення апеляційної інстанції та залишення в силі рішення першої інстанції.	Помилковість скасування або зміни апеляційною інстанцією рішення суду першої інстанції.
3	Скасування рішень судів першої та (або) апеляційної інстанції і направлення справи на новий розгляд.	Порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели або могли призвести до неправильного вирішення справи і не можуть бути усунені судом касаційної інстанції.
4	Скасування судових рішень і ухвалення нового судового	Обставини справи встановлені повно і правильно, але суди першої та апеляційної інстанції порушили норми матеріального чи процесуального права, що

- 
- 
- За підсумками розгляду касаційної скарги Вищий адміністративний суд постановляє **ухвалу або постанову** (у разі зміни рішення суду першої або апеляційної інстанції чи прийняття нового рішення про задоволення або відхилення позовних вимог).



Міні-лекція



Захист прав людини в сфері охорони здоров'я в порядку конституційного судочинства

- розгляд Конституційним Судом України конституційних **ПОДАНЬ** та **ЗВЕРНЕНЬ** з метою визначення конституційності норм закону та їх офіційного тлумачення.

- Пацієнт має право захистити свої права шляхом конституційного звернення до Конституційного Суду України.



Конституційне звернення

- Письмове клопотання про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав і свобод (ст.43 Закону України „Про Конституційний Суд України”).


Питання, яке може порушити пацієнт при конституційному зверненні

- Офіційне тлумачення неоднозначно застосованих положень Конституції України чи законів України судами, іншими органами державної влади, які порушили чи можуть порушити його конституційні права.



Справа К.Г.Устименка.

- Підставою для розгляду справи відповідно до ст. 94 Закону України „Про Конституційний Суд України” стала наявність неоднозначного застосування статей **3, 23, 31, 47,48 Закону України „Про інформацію”** та статті **12 Закону України „Про прокуратуру”** судами загальної юрисдикції, що призвело до порушення конституційних прав пацієнта.

- 
- Справа полягала у тому, що **гр. Устименко** відмовляли в отриманні інформації про стан його здоров'я у психоневрологічному диспансері, де він стояв на обліку, а згодом і у отриманні такої інформації в прокуратурі. Згідно з судовими рішеннями гр. Устименко отримав лише часткове задоволення своїх вимог, зокрема, копію диспансерної картки та деяку іншу інформацію, що не задовольнило його вимог. Скарги на дії посадової особи прокуратури, яка відмовила пацієнту в отриманні наявної інформації про стан його здоров'я, судами загальної юрисдикції були відхилені згідно зі ст.12 Закону України „Про прокуратуру”.

Справа про надання платних медичних послуг

- Суб'єкт подання вважав, що до Переліку платних послуг фактично включено лікувально-медичну, профілактичну й інші види медичної допомоги, яка відповідно до ч.3 ст. 49 Конституції України, в таких закладах має надаватися **безоплатно**.
- Конституційний Суд України своїм рішенням визнав неконституційними положення постанови Кабінету Міністрів України „Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти,, в частині затвердження Переліку платних послуг, які можуть надаватися в державних закладах охорони здоров'я, та в частині дозволу медичним закладам приймати від хворих плату за надані їм інші медичні послуги як внесення добровільної компенсації.

Положення ч.3 ст.49 Конституції України слід розуміти так

- в державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається всім громадянам незалежно від її обсягу та без попереднього, поточного або наступного їх розрахунку за надання такої допомоги.

- Неможливість стягування з громадян плати за таку допомогу передбачає заборону стягнення не лише готівкою або безготівковими розрахунками, а й у вигляді „добровільних внесків” до різноманітних медичних фондів, чи у формі обов'язкових страхових платежів (внесків). Надання громадянам медичних послуг, які виходять за межі медичної допомоги – „медичних послуг другорядного значення”, „парамедичних послуг” у зазначених закладах за окрему плату передбачається можливим за умови, що Перелік таких платних послуг не матиме вторгнення у межі безоплатної медичної допомоги та встановлюватиметься законом